

7. Омори Масако. Образ японца в рассказе А. И. Куприна «Штабс-капитан Рыбников» / М. Омори // Электронный научный журнал факультета журналистики МГУ им. М. В. Ломоносова. – 2012. – Вып. № 4. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mediascope.ru/node/1173>
8. Пушкин А. С. Собрание сочинений : в 10 т. – Т. 5. / А. С. Пушкин. – М. : Правда, 1981. – 338 с.
9. Ранчин А. Романы Б. Акунина и классическая традиция: повествование в четырёх главах с пред-уведомлением, лирическим отступлением и эпилогом / А. Ранчин // НЛО. – 2004. – № 67. – С. 166–180 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nlo/2004/67/ran 14. html>.
10. Сэлинджер Дж. Д. Повести. Рассказы / Дж. Д. Сэлинджер ; [пер. с англ. И предисл. Р. Райт-Ковалёвой]. – М. : Молодая гвардия, 1965. – С. 121–122.
11. Соценко Н. Ф. Интертекстуальность прозы А. И. Куприна 1890–1900-х годов : дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.02 / Соценко Наталия Фёдоровна. – 2008. – 210 с.

Соценко Наталя. **Интертекст Купріна в романі Б. Акуніна «Алмазная Колесница».** У статті «Интертекст Купріна в романі Б. Акуніна «Алмазная колесница»» розглянуто відповідності між двома творами на рівні форми – жанру, композиції, назви твору, – що дає змогу побачити наслідування поетичних прийомів Купріна постмодерністським автором.

Ключові слова: аллюзія, інтертекстуальність, карнавалізація, пародія, поетика.

Sotsenko Natalia. **The Kuprin's Inter-text in the B. Akunin's Romance «The Diamond Chariot».** The article «The Kuprin's inter-text in the B. Akunin's romance “The Diamond chariot”» presents inter-textual analysis of works of the different epic forms: romance and novel, considers a correspondence between the two works written within the interval between them of almost century at the level of form (the genre, composition, name of work), that allows to see a succession of the poetic methods of Kuprin by the modern author. The inter-textual poetics of Kuprin, where the important composition semantic role is played by the musical pretexts, ecphrasis, motivics, the game is parodied in the Akunin's romance «The Diamond chariot».

Key words: allusion, inter-textuality, carnivalization, parody, poetics.

Стаття надійшла до редколегії
05.06.2015 р.

УДК 811.111'06:821.111'04+'06:510.3-04 /-049:573

Тетяна Суворова

Когнітивні та вербальні обмеження формування словесних образів американської фольклорної балади

Автор статті акцентує основну увагу на основних когнітивних і вербальних обмеженнях формування словесних образів. Результати концептуального аналізу образності баладних творів узагальнено у вигляді моделей, які чітко вказують на можливості образного потенціалу баладних текстів.

Ключові слова: словесний образ, концептуальна схема, базовий фрейм, лінгвокогнітивний процес.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема образності художнього цілого постійно перебуває у фокусі уваги дослідників різних наукових парадигм. Невгасима жага пізнати й розкрити секрети механізму формування образності зумовлена складністю самого феномену, оскільки йдеться про концептуальну та вербальну іпостасі досліджуваного поняття.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Образність баладного тексту моделюється за допомогою ментальних структур різного рівня абстракції на основі мовного матеріалу, залученого до уформування креативно осмислених знань вербальними засобами. Образність визначається сукупністю ознак змістового плану [6], який відповідає відносно закінченому фрагменту знання [7], що визначає межі образного простору. Він у баладі формується через добір засобів мовного вираження й тематичної спрямованості відповідно до жанрових особливостей баладної творчості. Набір ключових

слів і стійких словосполучень, які реалізують певні когнітивні моделі, визначають коло характерних баладних творчості засобів творення образності. Оскільки когнітивний підхід до дослідження семантики слова полягає в дослідженні самого слова, у якому фіксуються не лише ознаки, потрібні для ідентифікації означуваного, але й наївні знання про означуване [8, с. 173], то когнітивними інструментами образності виступають концептуальні схеми. Актуальне дослідження різних концептуальних структур, які формують образність.

Основна мета статті – визначити, які базові концепти формують образність американських фольклорних балад. Завдання полягає в моделюванні узагальненої структури образності баладних творів з опорою на отримані під час дослідження базові фрейми словесних образів (СО).

Виклад основного матеріалу матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Архетипні схеми, прототипові та стереотипні образ-схеми перебувають у гіперо-гіпонімічних відношеннях між собою оскільки із погляду когнітивної лінгвістики співвідносяться між собою концепти загального (*general*), базисного (*basic*) та специфічного (*specific*) рівнів [11, с. 38]. Це означає, що архетипна схема – ядро словесного образу, а концептуальна образ-схема розвиває значення, яке закріплюється певними вербальними знаками.

Процес художнього пізнання супроводжується процесами передкатегоризації, категоризації, вербалізації [2], під час цього встановлюються логіко-асоціативні зв'язки між реальним досвідом людини та художньо переосмисленою дійсністю баладного світу. Архетипне ядро образності ґрунтується на первинному досвіді людини взаємодії з навколишнім середовищем, а тому визначається асоціативним характером і нелогічністю зв'язків референтів та корелятивів, що формують СО.

Так, наприклад, архетип ВОДА пов'язується з концептами ЖИТТЯ, СМЕРТЬ через імплікатури народження, очищення, жива-мертва вода. Ілюстрацією зв'язку води зі смертю є балада «*Lady Isabel and the Elf Knight*» (№ 1), у якій описано смерть від утоплення брехливого лицаря, котрий звичним обманним способом хотів заволодіти статками дівчини, проте сам знайшов кінець свого життя в річці, де він утопив шістьох красунь:

*«Swim on, swim on, ye cruel false knight,
Swim on, swim on!» said she,
«For here you drowned six ladies gay,
But the seventh has drowned thee».*

Протилежна роль відведена концепту ВОДА в баладі «*The Rich Young Farmer*» (№ 55), а саме врятування життя від негараздів у морі:

*«Arise, my pretty Polly, and open the door for me.
I've come to bring you tidings of Johnny o'er the sea».
She arose just for to oblige him and stood amazed to see,
When who but Johnny German could this young sailor be?»*

Під час дослідження образності американських фольклорних балад визначено основні архетипні схеми, які забезпечують ядро образності цих творів. Результати аналізу викладено в діаграмі, що відтворює розвиток базового архетипу баладної образності на рівні наївних дологічних знань.

Концептуалізація знань про навколишній світ на основі архетипних схем відбувається через установлення логічних зв'язків між референтами й корелятами, які формують СО. Звернення до раціонально-логічних складників формування СО дає змогу простежити на високому ступені абстрагування взаємодію узагальнених концептів, які входять до СО, аранжування компонентів СО, виділених під час концептуального аналізу образної структури балад [4, с. 147–148]. Моделювання раціонально логічних зв'язків традиційно здійснюється в межах фреймово-сітьового підходу [5] за допомогою фреймів як особливих уніфікованих конструкцій знання, схематизації досвіду [9; 10, с. 54]. Урахування логічних зв'язків у межах СО дає змогу розмежувати п'ять типів базових фреймів, задіяних до формування структури образності баладних творів: предметного, акціонального, ідентифікаційного, посесивного, компаративного.

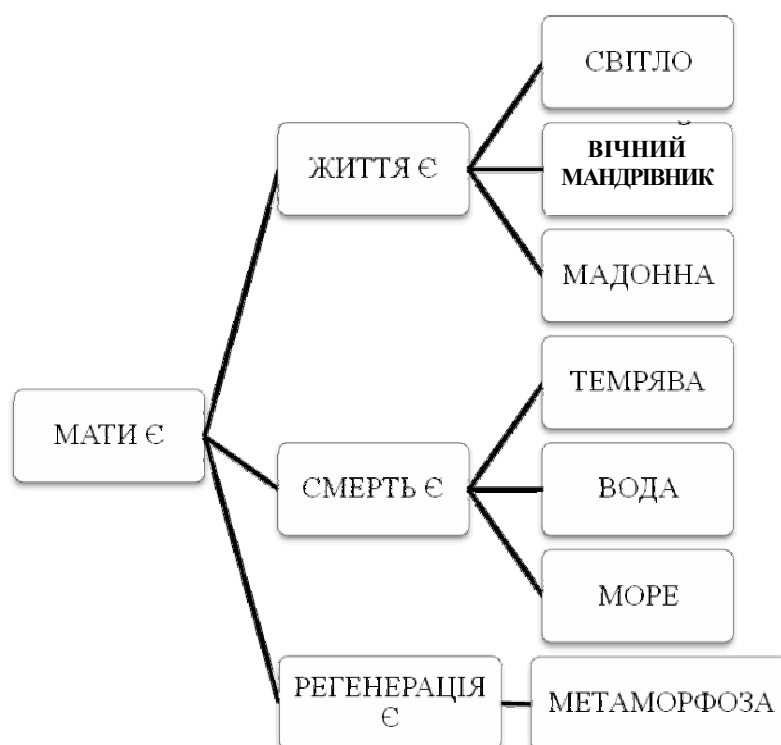

Рис. 1. Діаграма розвитку архетипних схем баладної образності

Так, предметний фрейм – основа для найбільшого процента СО. Причиною такої популярності є характеристика концепту в межах цієї структури за найбільш інформативними й популярними параметрами:

- кількісними ЩОСЬ Є СТІЛКИ – так, СМЕРТЬ Є ЧИСЛО СІМ як, наприклад, у СО «*For here I've drowned six ladies gay, / And the seventh one you shall be*». (№ 1), де реалізується кількісна схема,
- якісними ЩОСЬ Є ТАКИМ – ЖИТТЯ Є РАДІСНЕ в СО *For happy is the girl who gets the bonny laboring boy* (№ 66) – якісна схема,
- буттєвими ЩОСЬ Є ТЕ – ЖИТТЯ Є ДЕРЕВО в СО *Oppressed with grief without relief this damsel she did go / Into the woods to eat such fruit as on the trees did grow* (№ 13) – схема модусу існування,
- локативними ЩОСЬ Є ТАМ – СМЕРТЬ Є НЕЗНАЙОМА МІСЦЕВІСТЬ у СО *Now I'll go to some foreign country, a strange people to see / Where it's I know no one and no one knows me. / May the grave be got ready since in death we must part.* (№ 33) – локативна схема і така ж схема реалізує концептуальну метафору СМЕРТЬ Є МОГИЛА ВНИЗУ через СО *Down by yon weeping willow, / Where the violets fade and bloom, / There lies my darling Flora, / Now mouldering in the tomb* (№ 23),
- темпоральними ЩОСЬ Є ТОДІ – ЖИТТЯ Є РАНОК, ВЕСНА в СО *One morning very early, one morning in the spring, / I heard a maid in Bedlam most wonderful did sing;* (№ 65) – темпоральна схема.

Предметний фрейм демонструє властивості об'єкта як такого, інші фрейми вказують на взаємодію об'єкта з іншими об'єктами дійсності.

Акціональний фрейм описує концепти у складі СО з позиції дії ЩОСЬ ДІЄ. Наприклад, ЖИТТЯ Є ЗЦІЛЕННЯ, ШЛЮБ ТА ЗГОДА в СО *And called for a physician to heal his deadly wound. / And now this couple are married, and well they do agree* (№ 59). Отже, у прикладі показані різні типи відношень – причинно-наслідкові й такі, що відтворюють стан, ілюструючи схему стану / процесу та причинну схему акціонального фрейму. У СО *She had been young and fair to view, / But love had made her bold* (№ 36) реалізується контактна схема з транзитивними відношеннями між концептами, які заповнюють СО. Така ж схема відтворюється в концептуальній метафорі ЖИТТЯ Є ПРОЯВ ЛЮБОВІ через СО *And this fair maid placed her whole affection / Upon her father's servant man* (№ 11).

СМЕРТЬ Є ПРОКЛЯТТЯ в СО *I steered my course for London and cursed be that day* (№ 17) – відтворюються транзитивний акт, що відповідає контактній схемі акціонального фрейму; СМЕРТЬ Є ПРИЧИНОЮ ХИБНОЇ ДІЇ в СО *Take me to the prairie and roll the sod o`er me, / For I`m a wild cowboy and know I`ve done wrong* (№ 99) – відтворюється причинна схема, як і в СО *When under deck there sprung a leak, / And their voices were heard no more* (№ 10). Більш загальна концептуальна метафора СМЕРТЬ Є ПЕВНИЙ СТАН звужується до НЕЛЮБОВ Є ОХОЛОДЖЕННЯ ПОЧУТТІВ і забезпечує формування СО *My love began to cool a bit / For the girl I left behind* (№ 30) за допомогою схеми стану.

Ідентифікаційний фрейм визначає соціальну спрямованість, яка розкривається через компоненти концептів, що складають образність ЩОСЬ Є ТИМ. Так, концепт ЖИТТЯ проявляється через соціальну роль матері, яка може моделюватись і через світ людей, і через світ тварин. Наприклад, у світі людей ця роль забезпечується згадуванням жінки, що екстеріоризується різними номінативними одиницями – *mother, lady, damsel, wife, maiden, bride, sister* тощо. Головна роль жінки вбачається в продовженні роду, а тому більша частина баладного світу присвячена родинним стосункам, як у баладі «*Two Rigs of Rye*» (№ 58): «*Your father of you he takes good care; / Your mother combs down your yellow hair. / Your sisters says they`ll ne`er do more / If you marry me so slender*». У світі тварин концепт ЖИТТЯ реалізується через опис подібних до людських стосунків між тваринами, як у баладі «*The Hen and the Duck*» (№ 207), де змальовується типова розмова між двома сусідками куркою-матір`ю та качкою-матір`ю: «*Good day, Madam Hen*», *said the duck to the fowl, / «Quack, quack-quack, quack! / I hope you are well and / Your sweet chickens too, quack»* (№ 207).

Концепт СМЕРТЬ уоформлюється через образи лицемірних людей і диких тварин, які загрожують життю. Наприклад, у світі людей смерть часто втілює неправдивий чоловік: *There lived a false knight in London did dwell* (№ 1), або «*The Boston Burglar*» (№ 137). А у світі тварин, це можуть бути койоти, як у баладі «*The dying cowboy*»: *Oh bury me not on the lone prairie / Where the coyote howls and the wind blows free / In a narrow grave just six by three / Oh bury me not on the lone prairie*. Зазначені образи демонструють персоніфікаційні та класифікаційні схеми ідентифікаційного фрейму.

Посесивний фрейм відображає відношення роду–виду, частини–цілого, тотожності. Так, наприклад, концепт ЖИТТЯ може вербалізуватись гіпонімом *oak tree*, замість гіпероніма *tree*, указуючи тим самим на культурний складник СО, що впливає на вибір номінативної одиниці: *Beneath the old oak tree, / She promised Jimmy, her own true love* (№ 36). Формування СО забезпечує схема частина–ціле. Заради економного використання засобів вербалізації досить поширеною практикою є порушення норм уживання граматичної категорії числа – однини замість множини, що відтворює відносини частина–ціле: *But in our next meeting our joys we`ll renew, / And we`ll change the green laurel for the orange and blue* (№ 31); або множини з необчислювальними іменниками на позначення матеріалу, відтворюючи гіперо-гіпонімічні відношення, як у СО *She dressed herself in silks and satins, / And velvet of the best* (№ 10), що реалізує концептуальну метафору ЛЮБОВ Є ВОЛОДІННЯ КОШТОВНИМИ НАРЯДАМИ.

Схема володіння покладена в основу наступного СО *Says she, «I`ve gold and plenty, / And in love with you I`ll find»*. (№ 30) на базі концептуальної метафори ЛЮБОВ Є ВОЛОДІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ ЦІННОСТЯМИ.

«СО O Willie, lovely Willie, you`re the joy of my heart» (№ 33) демонструє схему інклюзивності з концептуальною метафорою ЩОСЬ Є КОНТЕЙНЕРОМ ДЛЯ ЧОГОСЬ, тобто СЕРЦЕ Є КОНТЕЙНЕРОМ РАДОСТІ.

Досить часто використовується й компаративний фрейм для побудови СО балад. У межах фрейму ідентифікаційна схема через концептуальну метафору ЩОСЬ / ХТОСЬ Є ЯК КОРЕЛЯТ ЧОГОСЬ / КОГОСЬ знайшла своє застосування, звужившись до ЛЮБОВ Є ПЕРЕПЛЕТІННЯ ДВОХ РОСЛИН у СО *And they both grew tall, and they both grew together, / And they tied in a true lover`s knot* (№ 5) або у СО *That very same night young / Emery She dreamt a curious dream; / She dreamt her honored lover His blood flowed with the stream* (№ 12). Схема уподібнення вказує на відношення аналогії через концептуальну метафору ЩОСЬ-порівнюване Є ХТО / ЩОСЬ-корелят, як у СО *She shone like glittering gold* (№ 10), тобто РАДІСТЬ Є ЯК СЯЮЧЕ ЗОЛОТО. Схема схожості

ХТОСЬ / ЩОСЬ Є ніби ХТОСЬ / ЩОСЬ є базою створення СО «*My apron was about me, he took me for a swan, / But O alas, it was I, Polly Band*» (№ 15), тобто ДІВЧИНА Є НІБИ ЛЕБІДЬ.

П'ять базових фреймів є когнітивними рамками структурування образності баладних творів. За допомогою базових схем можна відтворити загальну конфігурацію образності на прикладі найважливіших концептів, реалізованих в американських фольклорних баладах – ЖИТТЯ та СМЕРТЬ. Виявлення закономірностей внутрішньої організації концепту дає змогу моделювати концепт у вигляді міжфреймового утворення, чи сітки, тобто інтеграції базових фреймів [5, с. 8].

Узагальнені основні концептуальні схеми базових фреймів, які структурують концепти ЖИТТЯ та СМЕРТЬ, наведено у вигляді схем (див. рис. 2; 3), які можна порівняти та прийти до висновку, що ці два концепти взаємодіють і реалізують поняття коловороту всього у світі: усе починається із життя й закінчується смертю, а смерть є початком життя.

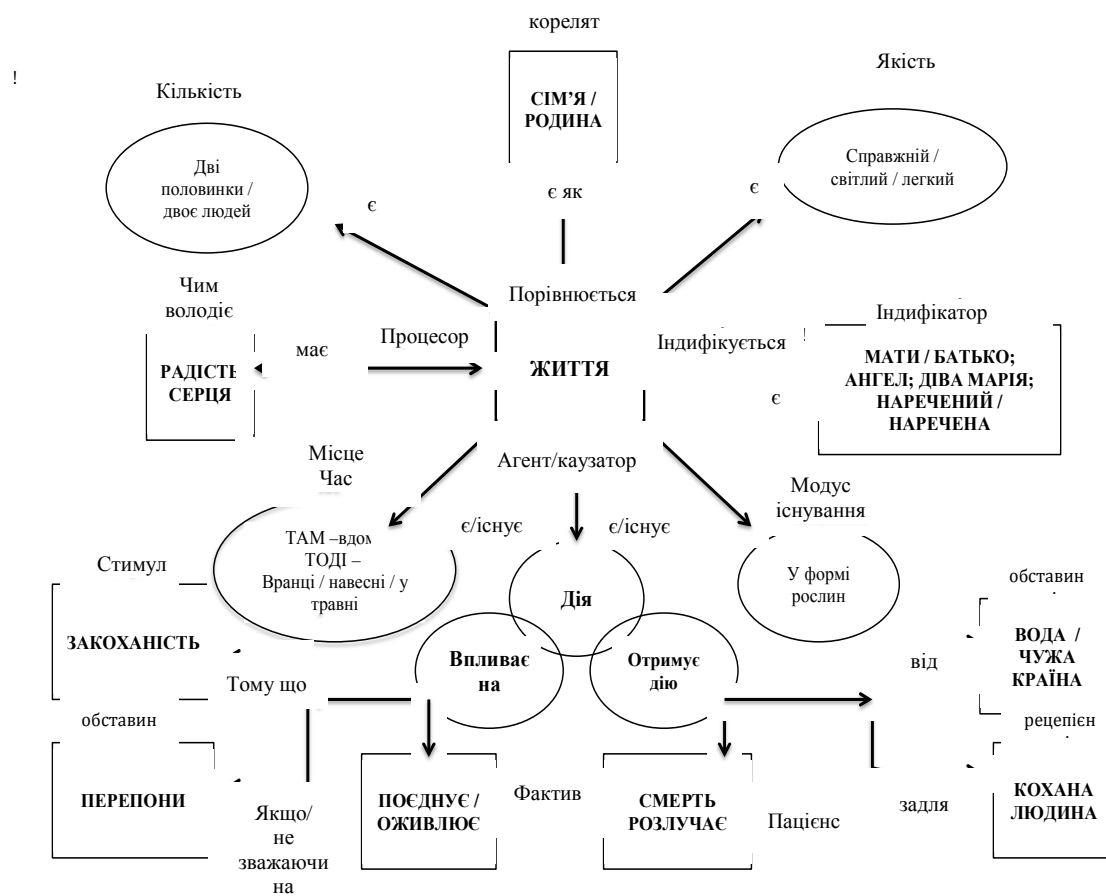

Рис. 2. Інтеграція базових фреймів концепту Життя

Утворення образу від архетипу до концепту та вербального уоформлення означає не тільки задіяні концептуальні образ-схеми, а й креативність, яка, з одного боку, визначається діапазоном того чи іншого концептуального тропу, тобто кількістю варіантів концептуальних корелятивів одного й того самого референта.

Широкий діапазон концептуальних схем із концептом ЛЮБОВ продемонструє той факт, що СО є ізотипними, у їх основі лежать одні й ті самі концептуальні метафори та лінгвокогнітивні операції. Розвиток концепту ЖИТТЯ від архетипу до варіантів його експлікації можна простежити на рис. 4.

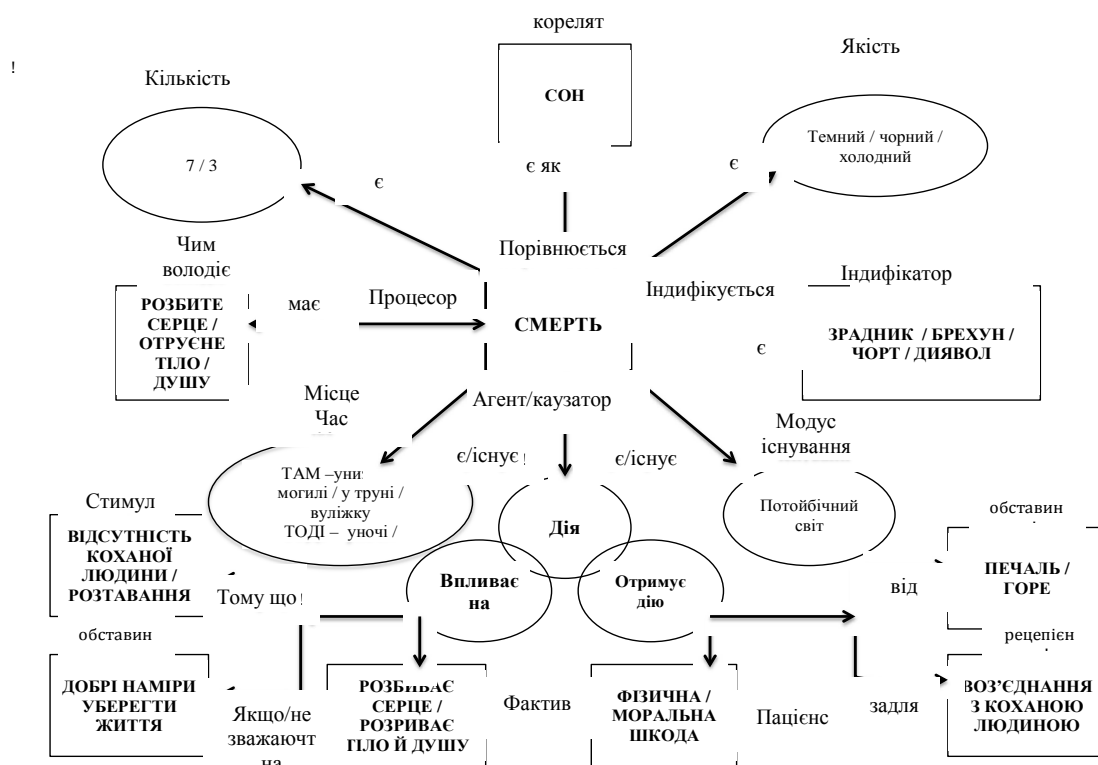

Рис. 3. Інтеграція базових фреймів концепту СМЕРТЬ

За інформаційним параметром, СО, залучені до творення образного простору балад можуть бути прототипними, стереотипними й ідіотипними залежно від того, які знання обіймає СО – широковідомі у світі, культурно зумовлені чи вузько територіально обмежені. Адже «притаманний мові спосіб концептуалізації дійсності (погляд на світ) є частково універсальним, частково національно специфічним» [1, с. 330–351]. Прототипні СО можуть відбивати такі знання про світ, як збігають в багатьох мовах, оскільки є культурно-мовними універсаліями [3, с. 326]. Основою для розуміння культурно-універсальних і національно-специфічних СО є теорія прототипів Е. Рош, суть якої полягає у визначенні «найкращого представника» – прототипу, що слугує еталоном, навколо якого зосереджені члени прототипної категорії [13].

Концептуальне ядро прототипних СО – базові метафори: УГОРУ – ДОБРЕ; УНИЗ – ПОГАНО; СВІТЛО – ДОБРЕ; ПІТЬМА – ПОГАНО. Модування прототипних концептуальних схем орієнтовано на визначення стійких схем поетичного мислення, притаманних багатьом народам світу й не ускладнюючих інтерпретацію СО такого типу. Так, наприклад, у СО «Where are you from, my blooming youth, / Or are you from the heavens above, or where is your destiny?» (№ 74) розгортає концептуальну метафору ЛЮБОВ Є ЗГОРИ. Протилежним є СО Go dig my grave; go dig it deep; / Place a marble stone at my head and feet (№ 9), оскільки маніфестує концептуальну метафору СМЕРТЬ Є ВНИЗУ У ГЛИБОКІЙ МОГИЛІ. СО One dark and gloomy night all clouded over, / Where rivers running by and ships a-sailing (№ 54) відтворює схему ПІТЬМА – ПОГАНО.

Отже, структура СО рекурсивна, адже складається з певної кількості вкладених одна в одну ментальних структур – архетипна в концептуальну, концептуальна у вербальну. Глибина рекурсії визначається кількістю ітерацій, тобто самоподібних лінгвокогнітивних операцій, спрямованих на якісну інтерпретацію смислу СО через розкриття концептуального наповнення, до якого відсилає вербальна форма СО.

З іншого боку, креативність указує на колективну культурну ідентичність, яка вирізняє один народ від іншого. Це означає, що СО можна об'єднати й класифікувати за декількома параметрами. Серед основних, які визначають образність фольклорних балад, виділяємо параметри інформаційний і функціональний.

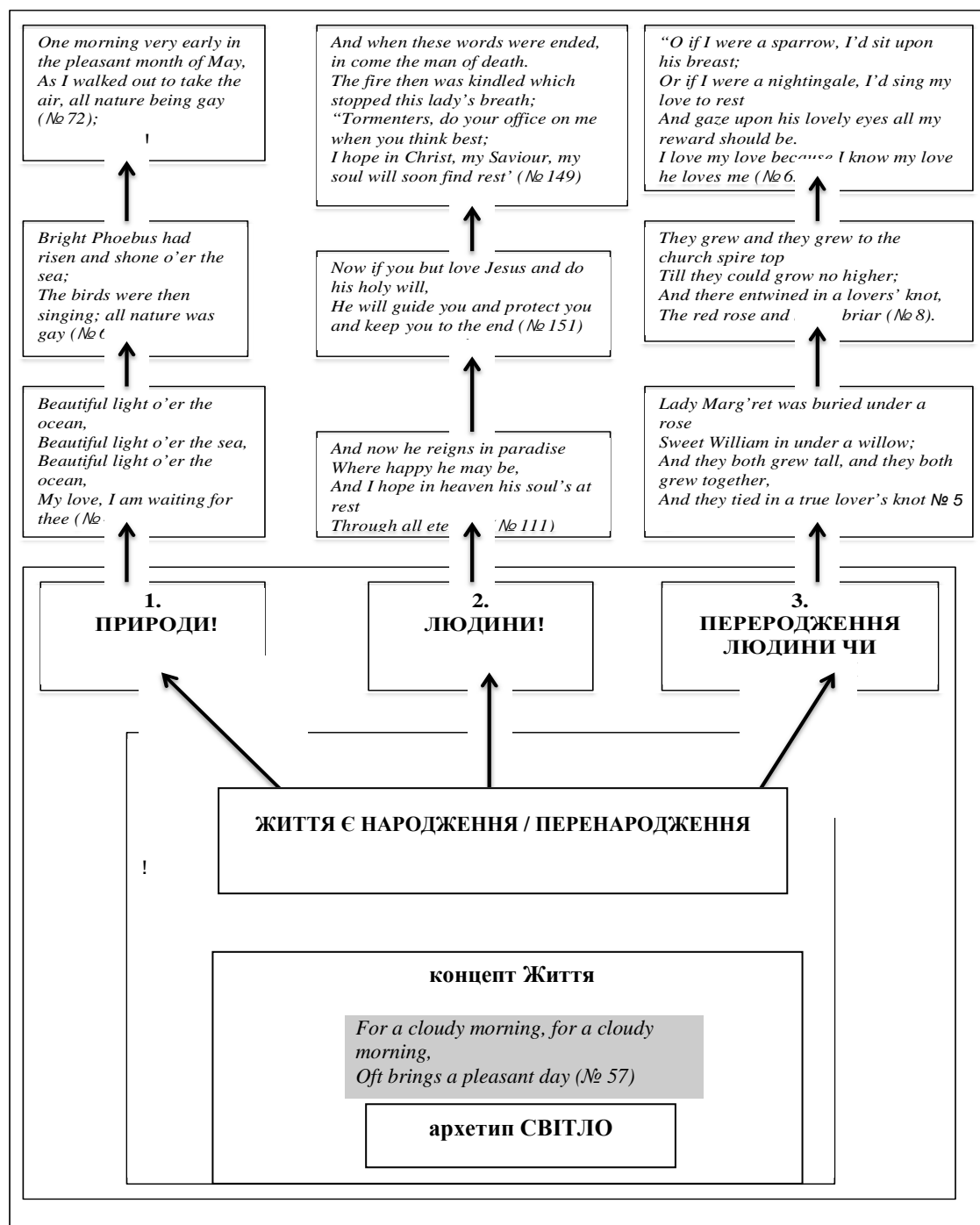

Рис. 4. Схема рекурентності структури словесних образів

Отже, на нашу думку, окремі СО образи можна трактувати як певні абстрактні утворення, які наділені власною структурою й можуть бути охарактеризовані як оперативні одиниці креативного мислення. Хід концептуального аналізу мовних одиниць, що формують СО балад, доводить той факт, що кожен СО відповідає таким параметрам:

- 1) рекурентна структура, глибина якої визначається кількістю лінгвокогнітивних ітерацій;
- 2) діапазон концептуальних схем, який дорівнює потенційній кількості концептуальних корелятивів, що співвідносяться з концептуальним референтом у межах СО;
- 3) концептуальна ізотопність, що відповідає тому чи тому лінгвокогнітивному алгоритму формування СО.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, структура образності не може визначатися лише структурною характеристикою окремих СО та їх класифікацією відповідно до структурних параметрів. Образність проявляється через функціональні об'єднання СО, різного виду образні ланцюжки, які можна дослідити з різних позицій. Такий комплексний підхід зумовлений складністю самого поняття образності, адже структура образності моделює художній світ, допускає можливість саме такої форми, поетично закріплює її. Фольклорна традиція комбінування смислових частин на рівні і форми, і змісту реалізувалась і в баладній творчості, що можна розкрити через інтерпретацію функціональних об'єднань окремих СО.

Джерела та література

1. Апресян Ю. Д. Интегральное описание языка и системная лексикография / Ю. Д. Апресян // Избранные труды. – Т. 1. – М. : Языки рус. культуры, 1995. – 767 с.
2. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Л. І. Белехова ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2002. – 34 с.
3. Брагина Н. Г. Память в языке и культуре / Н. Г. Брагина. – М. : Языки славян. культур, 2007. – 520 с.
4. Жаботинская С. А. Теория номинации: когнитивный ракурс / С. А. Жаботинская // Вестн. МГУ. – 2003. – Вып. 478. – С. 145–164.
5. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ языка : фрейм-сетевые / С. А. Жаботинская // Мова : наук.-теорет. часоп. із мовознав. – № 9 : Проблеми прикладної лінгвістики / за ред. Д. С. Іщенко. – Одеса : Астропринт, 2004. – С. 81–92.
6. Кагановська О. М. Когнітивний аспект проблеми «градації» текстових концептів (на матеріалі сучасної французької прози) / О. М. Кагановська // Вісн. Запорізького державного університету. – Сер. : Романо-германська філологія. – Запоріжжя : ЗДУ, 2000. – Вип. 1. – С. 55–63.
7. Каменская О. Л. Текст и коммуникация : учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / О. Л. Каменская. – М. : Высш. шк., 1990. – 152 с. – (Библиотека филолога).
8. Пименова М. В. Принципы категоризации и концептуализации мира / М. В. Пименова // *Studia Linguistica Cognitiva*. – Вып. 1. Язык и познание: методологические проблемы и перспективы. – М. : Гнозис, 2006. – 364 с.
9. Филлмор Ч. Д. Фреймы и семантика понимания / Ч. Д. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике / пер. с англ. А. Н. Баранова. – Вып. 23 : Когнитивные аспекты языка. – М. : Прогресс, 1988. – С. 52–92.
10. Ченки А. Семантика в когнитивной лингвистике / А. Ченки // *Фундаментальные направления современной американской лингвистики : сб. обзоров / под. ред. А. А. Кибрика, И. И. Кобозевой, И. А. Секериной*. – М. : Изд-во МГУ, 1997. – С. 340–368.
11. Driven R. *Cognitive Exploration of Language and Linguistics* / R. Driven, M. Verspoor. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1998. – 300 p.
12. Gardner E.-E. *Ballads and Songs of Southern Michigan*. – The Un-ty Of Michigan, 2004. – 536 p. [Elektronik resourse]. – Mode of access : <http://www.archive.org/details/balladsandsongso028080mbp>.
13. Rosch E. *Principles of categorization* / E. Rosch // *Cognition and Categorization* / ed. by E. Rosch and B. B. Lloyd. – Hillsdale (N. J.) : Lawrence Erlbaum Associates, 1977. – P. 27–48.

Суворова Татьяна. Когнитивные и вербальные ограничения формирования словесных образов американских фольклорных баллад. Стаття освещает основные когнитивные и вербальные ограничения функциональных возможностей словесных образов в балладных текстах. Целью статьи является анализ образности американских баллад с тем, чтобы отобразить потенциал словесных образов в реализации фольклорного мировоззрения. Опираясь на теоретические разработки в русле лингвокогнитивного направления, автор выводит базовые фреймы и лингвокогнитивные операции, участвующие в формировании образной системы балладных произведений. Данные проведенного исследования позволили представить результаты в виде диаграмм, отображающих интегративную модель концептуального потенциала основных концептов баллад. Делается вывод, что понимание основных когнитивных и вербальных ограничений формирования образности баллад ведет к более глубокой интерпретации самих произведений.

Ключевые слова: словесный образ, концептуальная схема, базовый фрейм, лингвокогнитивный процесс.

Suvorova Tetiana. Cognitive And Verbal Limitations Of Imagery Formation In American Folklore Ballad Texts. The paper studies the word images functioning in American folklore ballad texts. The main cognitive and verbal limitations of a word image formation were evaluated. A comprehensive study of the imagery system of ballads was carried out. Particular attention was given to the conceptual level of the imagery. The primary aim of the investigation was to qualitatively describe various basic phrases employed to the image formation and trace possible linguocognitive processes taking part in materialization of the images into words. The technique of a conceptual analysis along with a text interpretative one permitted to best evaluate the wide range of the ballad imagery conceptual

schemata. The the case study of the imagery representing American folklore balladry was carried out from the view point of the imagery potential to function in the text. The results make it possible to plot integrated diagrams exposing the invariants of conceptual prospectives of two main concepts of the investigated ballads. Deep understanding the ways the imagery system functions effects the degree of a successful text interpretation.

Key words: word image, conceptual scheme, basic frame, linguocognitive process.

Стаття надійшла до редколегії
09.09.2015 р.

УДК 821.161.2-311.6.09 «19»

Оксана Сушко, Юлія Туркіна

Проблема смерті в романі В. Барки «Жовтий князь»

У статті розкрито вражальні картини голодомору 1932–1933 рр. в Україні, показано антигуманну мораль тоталітарного, чужого людській природі суспільства. Символічне втілення містичного тотального зла в образі *Жовтого князя* проходить через весь твір. Проблема знищення тоталітарною системою людського в людині пов'язана в романі з проблемою повного ігнорування владою особистості, перетворення всіх і кожного в безлику масу, якою легко було б керувати.

Ключові слова: голодомор, антигуманна мораль, індивідуальність, безлика маса, тоталітарне суспільство, зло, символ *жовтого князя*.

Постановка наукової проблеми та її значення. Страшні, вражальні картини голоду 1932–1933 рр. в Україні лягли в основу змісту роману В. Барки «Жовтий князь». Дедалі настирливіше, із щораз вищою експресією входить голод у життя українського села Кленотичі, у якому відбуваються найголовніші події твору, і зокрема в конкретну родину Мирона Даниловича Катранника. Він поступово руйнує звичний селянський побут, збиває усталений віками ритм важкої хліборобської праці, яка перестає бути сенсом життя та перетворюється в омріяне недосяжне благо, гасить внутрішній вогонь душі й насамкінець запановує повновладно – справді жовтим князем.

У романі «Жовтий князь» В. Барка не лише зафіксував спільність людей, котра вимирає, духовну роз'єднаність окремих особистостей, частина яких безповоротно перетворилася в однотипні гвинтики державної машини. Йому також удалося передати психологічний стан людини, яка *усвідомлює* себе, своїх рідних у полоні екзистенційного відчуття страху, самотності, безвиході. Автор намагається переконати нас у тому, що людей по-справжньому єднають спільне горе, віра, традиція, родина, любов, добро, ідея, але та, яка втілює в собі гуманістичне начало. Адже чим більше сіється зла, тим більше люди роз'єднуються, відчужуються один від одного, *божеволіють* у безсиллі подолати метафізичну самотність.

Отже, екзистенційний, тобто буттєвий світ, у якому править бал *жовтий князь*, руйнується, люди роз'єднуються, їх переслідують і фатально наздоганяють метафізична самотність та знищення.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Штучний голод – найстрахітливіший злочин проти людяності у світовій історії – був апофеозом масового фізичного винищення української людяності, яке спланувала й реалізувала комуністична партія. Великий голодомор, розкуркулення, колективізація, репресії – усе це призвело до фізичного й морального терору, до того, що український народ зазнав непоправних утрат. Про цей нечуваний за своїми масштабами й жорстокістю злочин комуністичної партії вже написано багато спогадів і виконано та опубліковано низку актуальних досліджень, серед яких – художньо-біографічна повість А. П. Мощного [5], стаття Л. Панченка «Скошені голодомором» [6], розвідка Т. Салиги [7]. Але одне з найгрунтовніших досліджень – робота «Жнива скорботи: радянська колективізація і голодомор» англійського вченого Роберта Конквеста, одного з найвідоміших дослідників радянської історії [4].